

Valg av språkmiljø for hørselhemmede

Språk er grunnleggende for menneskets kognitive utvikling, og det er derfor det viktigste redskapet for læring, kommunikasjon og samhandling med andre.

ARTIKKEL | SIST ENDRET: 09.12.2015

I disse prosessene spiller hørselen normalt en sentral rolle. Tilegnelse av språk, sosial utvikling og erfaringsgrunnlag er derfor kritiske områder for barn med hørselstap. Å ha tilgang til et kommunikativt fellesskap er avgjørende for barn og unges utvikling.

Behovene for å følge opp og tilrettelegge for barn og unge med hørselstap må vurderes individuelt. Hørselshemmede barn har behov for språkstimuleringstiltak. Tiltakene er avhengige av hørselstapets størrelse. Det er stor forskjell på behovene hos et barn der hørselstapet blir oppdaget når barnet er nyfødt, og hos et barn som har levd med et uoppdaget hørselstap gjennom flere år.

Bruker mye energi på å oppfatte og forstå

Barn og unge med hørselshemming bruker mye energi på å oppfatte og forstå hva som sies, og i noen tilfeller også på å gjøre seg forstått i språklig samhandling. De som bruker høreapparat eller cochleaimplantat, er svært sårbare for bakgrunnsstøy og lang etterklangstid. Hørende utvikler naturlig en viktig evne til å overhøre uønsket lyd, f.eks. støy fra ventilasjonsanlegg. For høreapparat- og CI-brukere kan slik støy oppleves som «forgrunnsstøy» ved at den dominerer over den ønskede lyden. Mange hørselshemmede opplever derfor å bli svært slitne i løpet av dagen. Da kan mange ha behov for små pauser der de har tilgang til stille områder for å hvile ut. For noen er det nødvendig med fullstendig hvile, mens for andre kan det være nok å få sitte på et skjermet rom og holde på med rolig lek eller gjøre oppgaver i fred og ro.

Språkvalg er ikke endelige valg

Ca. 90 % av dem som har et hørselstap, er tunghørte, og de fleste av dem kommuniserer med tale. Noen bruker kun tale, mens andre bruker tale med støtte av tegn og/eller tegnspråk.

Valg av språk får konsekvenser for utformingen av det pedagogiske tilbudet, men har ingen betydning for sluttkompetansen eller mulighetene videre i livet. For å støtte språkutviklingen til små barn må foresatte og pedagoger samarbeide nært. Det er viktig ikke å se på språkvalg som endelige valg. Behov og ønsker kan endre seg, og det kan være aktuelt å gjøre andre valg på et senere tidspunkt.

Norsk tegnspråk

Norsk tegnspråk er benevnningen på det språket som historisk sett er utviklet blant norske døve, og som blir brukt av norske tegnspråkbrukere. Språket har en egen grammatikk og syntaks som skiller seg fra talt norsk. Språket er visuelt-gestuet. Det vil si at det er basert på bruk av hender, ansiktsuttrykk og kroppsholdning, og det blir oppfattet gjennom synet. Nå vi bruker begrepet tospråklighet omfatter dette tegnspråk og norsk tale- og skriftspråk, også betegnet som bimodal tospråklighet. De som velger opplæring i og på tegnspråk etter § 2-6 eller § 3-9 i opplæringsloven, får opplæring i begge språkene.

Norsk med tegnstøtte

Norsk med tegnstøtte er benevnningen på en kommunikasjonsform der talen er visualisert med tegn. Disse tegnene er lån fra norsk tegnspråk, men talen og tegnene følger norsk syntaks. Dette er ikke et eget språk, slik norsk tegnspråk og norsk er, men en metode som hjelp til å oppfatte talt språk. Norsk med tegnstøtte brukes også synonymt med andre begreper. Dette kan være tegn og tale eller tegn som støtte.

Barns rett til å bli hørt

Brukermedvirkning vil si at de som berøres av en beslutning, eller er brukere av tjenester, har innflytelse på beslutningsprosesser og utformingen av tjenestetilbudet. Både foreldre og barn må involveres i beslutningsprosessen.

Foreldrenes rolle

Foreldre har en viktig rolle når det gjelder barnets utdannings situasjon, og de er viktige aktører når det gjelder å legge til rette for et helhetlig og likeverdig utdanningstilbud. Å være foreldre til et sterkt hørselshemmet barn kan føre til at de stilles overfor valg andre foreldre ikke må forholde seg til. For noen foreldre innebærer dette at de må gjøre valg knyttet til barnets opplærings språk.

I de tilfellene der det er aktuelt at barnet blir tospråklig, det vil si at det skal bruke både norsk og tegnspråk, har barnet rett til opplæring i begge språkene (opplæringsloven § 2-6), også før det begynner på skolen.

Foreldre har rett og plikt til å bestemme for barnet i personlige forhold, slik som i språkvalg. Barneloven § 30 gir regler om innholdet i foreldreansvaret. Foreldrenes bestemmelsesrett er imidlertid begrenset av offentligrettslige regler og av barnets rett til medbestemmelse og selvbestemmelse.

Dersom barnevernet har omsorgen for barnet, er det særskilte regler knyttet til foreldrenes bestemmelsesrett. Barneverntjenesten har rett til å ta avgjørelser om tegnspråkopplæring på barnets vegne etter en omsorgsovertakelse. Det forutsettes at barneverntjenesten ivaretar foreldrenes ønske med hensyn til tegnspråkopplæring dersom dette lar seg forene med å sikre barnet en forsvarlig opplæring, (jf. § 15-6 i opplæringsloven).

Barns rett til å bli hørt

Barn har en selvstendig og ubetinget rett til å bli hørt (barnekonvensjonen artikkel 12). I det ligger det også et krav om at barnet har rett til å medvirke. Det følger av barnekonvensjonen at barnet skal ha rett til å gi uttrykk for sine synspunkter i saker som berører det, og at barnets synspunkter skal tillegges behørig vekt i samsvar med alder og modenhet. Etter barneloven skal barn få anledning til å bli hørt fra 7-årsalderen. Også yngre barn skal bli hørt dersom de er i stand til å danne seg egne synspunkt. Når barnet er 12 år, skal det legges stor vekt på hans eller hennes mening. Etter fylte 15 år har barnet selvbestemmelsesrett når det gjelder spørsmål knyttet til egen opplæring.

I spørsmål om barnets opplæringspråk har disse bestemmelsene stor betydning. Det samme gjelder for hvordan skolen tilrettelegger for eleven, for eksempel med tekniske hjelpemidler. Avgjørelser på disse feltene krever at barnet tas med på råd, eller bestemmer selv, avhengig av barnets alder.

Les mer om retten til medbestemmelse:

- barnekonvensjonen
- konvensjonen om mennesker med nedsatt funksjonsevne
- barneloven (§§ 30-33)

